

вживаються «із» замість «зі»: «...згідно із стандартами ...» (П, 1.09.2020), «Крім цього із сторінки ...» (П, 6.09.2020), «...разом із студентами ...» (П, 7.09.2020); «із» замість «з»: «...всіх із усією ...» (П, 7.09.2020), «... комісії із оргтехнікою ...» (П, 14.09.2020); «би» замість «б»: «...чекала би кримінальна ...» (П, 9.09.2020), «...яке би ми ...» (П, 11.09.2020), «... змогли би покинути ...» (П, 22.09.2020).

Частотними є також лексичні порушення. «Лексикологія (від д.-гр. λέξις – «слово, вираз», λόγος – «судження, вчення») – комплексна лінгвістична дисципліна, яка вивчає словниковий склад мови» [1, с. 5]. Це: «...вирішення найзлободенніших проблем ...» (П, 1.09.2020), «... у вузі ...» (П, 2.09.2020), «... буду в числі обраних ...» (П, 2.09.2020), «... поліцейські ...» (П, 2.09.2020), «... діючих депутатів ...» (П, 4.09.2020), «... похоче ...» (П, 8.09.2020), «... попередити погіршення слуху...» (П, 9.09.2020), «... масове поступлення людей в стаціонар ...» (П, 8.09.2020), «... лідируючі позиції ...» (П, 8.09.2020), «... слід відмітити ...» (П, 10.09.2020), «З тих пір ...» (П, 10.09.2020), «Справа в тому...» (П, 11.09.2020), «... у своїй роботі задіює ...» (П, 11.09.2020), «... співставити з тим ...» (П, 11.09.2020), «Велике дякую ...» (П, 12.09.2020), «...з числа учасників ...» (П, 14.09.2020), «... прийняли участь ...» (П, 15.09.2020), «...в подальшому ...» (П, 18.09.2020).

Найменше зафіксовано пунктуаційних помилок. «Пунктуація (від латинського -, що означає крапка) - це система правил уживання на письмі розділових знаків і розділ мовознавчої науки про використання розділових знаків» [2,с.489]. Ось деякі з них: «... якщо ПЛР тест дасть підтвердження то вчитель йде на лікарняний ...» (П, 2.09.2020), «... до Шумського УЕГГ щоб ...» (П, 2.09.2020), «Фантастично але у скверах ...» (П, 7.09.2020), «Крім того я ...» (П, 8.09.2020), «Щоправда рішення ...» (П, 7.09.2020), «... горлом, мовляв у них ...» (П, 9.09.2020), «...потрібна, насамперед, ініціатива...» (П, 18.09.2020).

Варто сказати, що також виявлено помилки неправильного вживання крапки у скороченнях одиниць вимірювання, наприклад: «...по 89-90 кв м. ...» (П, 1.09.2020), «... 4,5 млн. ...» (П, 4.09.2020), «...200 мл. ...» (П, 5.09.2020), «... 15 тис доларів ...» (П, 9.09.2020).

Отже, порушення мовних норм у пресі є досить актуальною проблемою, адже багато друкованих ЗМІ, інтернет-видань місять помилки різного виду. Щоб цьому запобігати, слід наймати на роботу компетентних фахівців, адже такі культуромовні огріхи впливають на світогляд особистості та її освіченість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ціхоцький І., Левчук О. Лексикологія сучасної української літературної мови (Практикум): навч.-метод. посіб. для студентів І курсу філологічного факультету. Львів, 2014. 258 с.
2. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова: навч. посіб. Київ: Літера ЛТД, 2011. 559 с.
3. Авраменко О. Було - стало: нові зміни в правописі. Київ: Даринка, 2020. 40 с.
4. Авраменко О., Блажко М. Українська мова та література: довідник. Київ: Грамота, 2019. 496 с.
5. Козачук Г. О. Українська мова: Практикум: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ: Вища школа, 2008. 414 с.

Гарасим Юлія
Науковий керівник – доц. Буда Володимир

ТРАНСФОРМОВАНІ ТА ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ У РОМАНІ М. КІДРУКА «ДОКИ СВІТЛО НЕ ЗГАСНЕ НАЗАВЖДИ»

У межах фразеологічного фонду української мови існує два процеси, які завжди врівноважують один одного: відносна усталеність компонентів фразеологізму, що не передбачає довільної заміни будь-якого з них, і варіювання та трансформації, що зумовлюють структурно-семантичні видозміни стійких словосполучень. Саме тому на початку ХХІ століття проблемою дослідження фразеологічних одиниць (ФО) стає їх трансформація у мовленні. Цю тему висвітлюють у своїх працях такі учені, як: С. П. Коновець, Т. П. Свердан, Н. Г. Скиба, Г. І. Аліюмарова, І. О. Тараба, Н. С. Хороз та інші [1, с. 204-205].

Трансформовані та індивідуально-авторські образні стійкі вирази є невід'ємним складником романів сучасного українського письменника Макса Кідрука.

Отже, мета нашої статті полягає у виділенні індивідуально-авторських перетворень ФО та визначенні їхнього функціонального навантаження у романі «Доки світло не згасне назавжди», що дає можливість всебічно усвідомити, наскільки стійкі сполуки дозволили автору виразно змалювати персонажів, розкрити їх характери та вмотивувати дії.

У сучасній науковій літературі для характеристики трансформації фразеологічних одиниць використовуються різні терміни: фразеологічна трансформація, видозміни, модифікації, дефразеологізація [4, с. 234].

Традиційно трансформовані фразеологічні одиниці поділяють на дві основні групи: семантичну й структурно-семантичну. До засобів семантичної належать власне семантичні трансформації та подвійна актуалізація фразеологізмів. До структурно-семантичних видозмін стійких сполук – поширення ФО, заміна компонента або компонентів, скорочення їх компонентного складу [3, с. 141].

Індивідуальне авторське «Я» присутнє в усіх творах Макса Кідрука, включаючи аналізований нами роман «Доки світло не згасне назавжди». Ми простежили, що у цьому творі авторська заміна відрізняється від нормативної тим, що вибір слова-замінника зумовлює насамперед контекст:

«Рута кілька секунд пильно дивилася на Русецького, нібито хотіла проколупати поглядом дірку в його черепі, а тоді незворушно, із майже зухвалим спокоєм в голосі промовила: – Ромейки» [2, с. 510]. Тут нами виділено модифікований фразеологізм проколупати поглядом дірку (у словнику – просвердлити поглядом дірку). Ми вважаємо, що така заміна компонентного складу фразеологічної одиниці просвердлити (проколупати) поглядом дірку є доволі цікавою. Таким чином автор намагається надати більшої емоційності згаданій фразеологічній одиниці, щоб показати, що хтось більш пильно і тривало дивиться на людину з відчуттям докору.

«Непристойний одяг. Забагато макіяжу. Неправильні книжки. Неправильне все!.. Він не кричав, не підвищував голосу, просто монотонно капав на мізки, і зрештою від чоловіка, який міг назвати доньку Індією та з легкістю розсмішити дружину до сліз, не залишилося й сліду» [2, с. 38]. Оскільки твори автора насичені жаргонізмами, то фраза капати на мізки в аналізованому романі вжита як своєрідний авторський стійкий зворот, який якнайкраще передає внутрішні зміни героя внаслідок втрати сина, тобто вказана модифікація у ФО здійснена з метою індивідуалізації персонажа.

Особливими є авторські перетворення давніх виразів мертвого розсмішити та частіше за рукавички. «Не те щоби вона зовсім не любила Григора – Статник був розумний, міг розсмішити мертвого, й до весілля вони аж півроку зустрічались, а це у випадку Уляни, яка змінювала чоловіків частіше за рукавички, щось та й означало, - проте якби не «Азовмаш», який виділяв квартири тільки сім'ям, навряд чи коли-небудь вийшла б за нього» [2, с. 39]. На нашу думку, у цьому випадку фрази мертвого розсмішити та змінювати частіше за рукавички є трансформованими автором фразеологізмами. Адже раніше подані вислови вживались лише у літературних творах зарубіжних авторів або ж були дослівним перекладом ФО з інших мов. Наприклад, у Британії це фразеологізми на позначення певних рис характеру людини: *enough to make a cat laugh* (і мертвого розсмішити), тобто з хорошим почуттям гумору, та *change hands* (непостійний). В українській літературі вони стають фразеологічними одиницями завдяки авторам, які вживають їх у своїх творах із непрямим значенням, яке впливає з контексту. Макс Кідрук у своєму романі використовує докладний переклад цих стійких виразів, вкладаючи в них значення, яке ми розуміємо лише у тексті.

Ще однією модифікацією фразеологізму є ламати голову на ламати мозок, яка зроблена автором для того, щоб індивідуалізувати персонажів, показати усю складність ситуації, в котрій вони знаходяться. Для вирішення проблем потрібно багато сил, напруженої праці, тобто буквально задіяти всі можливості мозку, щоб знайти вихід зі скрутного становища. «Поки їхали Соборною, він заново, без поспіху, прокручував у голові все почуте від Рути. Шукав

альтернативні пояснення або неув'язки в її історії. Ні того, ні того не знаходив... Доводилося ламати мозок, аби переконати себе, що робить усе правильно» [2, с.519].

Наступна виділена нами модифікація пов'язана із фразеологізмом тримати губи на замку, який є трансформацією до відомого тримати рот на замку – мовчати, не розголошувати чогось. У цьому випадку значення фразеологічної одиниці зберігається. Ми вважаємо, що М. Кідрук здійснив згадане перетворення для того, щоб розгорнути подію в потрібному напрямку. «– Фу-у-ух... Ну ти даш. – Іванка якийсь час тримала губи на замку, а тоді швидко проторохтіла: – Можна ще дещо спитати? З того, як просів її голос, Рута здогадалася, про що буде запитання» [2, с. 266].

Надзвичайно цікавим, на нашу думку, є авторський фразеологізм набрати до рота меленого скла, адже він є повністю новоствореною фразеологічною одиницею. Письменник вживає його для того, щоб якнайкраще показати весь спектр емоцій, які відчуває головний персонаж протягом всього роману. За контекстом ми розуміємо його значення – скривитися, бути схвилюваною від ситуації, в яку потрапила. «Рута, неначе набрала до рота меленого скла, й нагадала, що у неї на кону дещо більше: – А я тоді помру. – Вона відвела погляд і буркнула: – Я все розумію» [2, с. 524].

Також авторською новоутвореною ФО евфемістичного типу є назва роману «Доки світло не згасне назавжди». М. Кідрук створює цей фразеологізм з метою розкриття складних життєвих подій, які відбуваються у творі, і неприємних ситуацій, в які потрапляють його персонажі, що урешті-решт може призвести до згасання світла назавжди, тобто смерті. Далі ми простежуємо, що у тексті роману ця ФО з'являється у модифікованому вигляді: «Тікатимеш, може, досить довго. Але врешті-решт вони наздоженуть тебе. І тоді світло для тебе згасне назавжди. Воскресити людину... – Він гучно пирхнув. – Повір мені – таке ніколи не розсмокчеться» [2, с. 389].

Отже, в аналізованому нами романі М. Кідрука «Доки світло не згасне назавжди» модифіковані ФО є способом лінійного розгортання сюжету, характерною рисою творчої манери та стилю автора. Ми пересвідчилися, що Макс Кідрук майстерно змінює стійкі сполуки, творить унікальні новотвори з метою розгортання подій у потрібному напрямку, надання розповіді більшої експресивності, а також для того, щоб зробити її значно динамічнішою та евфемізувати зображуване.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дерев'яно В. Індивідуально-авторські фразеологічні новоутворення. Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2012. Випуск 56. Частина 1. С. 204-211.
2. Кідрук М. Доки світло не засне назавжди: роман. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. 560 с.
3. Пац Л. Трансформація фразеологічних одиниць як засіб підвищення інформативності та образності художнього тексту. Лінгвістичні студії : зб. наук. праць. Донецьк : ДонНУ, 2010. С. 140-145.
4. Ужченко В. Д., Авксентьев Л. Г. Українська фразеологія: навч. посібник. Харків: «Основа», 1990. 167 с.